

УДК 373.2.015.31:17.022.1 (045)

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СПІВРОБІТНИЦТВА ДНЗ І СІМ'Ї

О. М. Василенко

У статті аналізується проблема морального виховання дітей дошкільного віку і визначається роль у цьому процесі дошкільного навчального закладу і сім'ї. Класифікуються основні форми організації роботи вихователів з батьками щодо морального виховання дошкільника. Визначається зміст і напрями організації такої роботи, характеризуються показники оптимальної, налагодженої співпраці дошкільного навчального закладу і сім'ї.

Ключові слова: моральне виховання, сім'я, дошкільник, дошкільний навчальний заклад.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Дегуманізація суспільних відносин, підкорення їх потребам ринку, девальвація й релятивізація моральних цінностей, утрата виховних ідеалів, відчуження людей один від одного робить сьогодні проблему морального виховання Людини все більш актуальною. Вирішення її є значущим для демократизації українського суспільства, бо шлях до успіху в сучасному українському вихованні веде тільки через моральне відродження і духовне піднесення. Тому важливим є пошук ефективних форм, методів та засобів морального виховання підростаючого покоління, зокрема дошкільників. Особливого значення у цьому процесі набуває співробітництво дошкільних навчальних закладів і сім'ї, тому перед вихователями постає завдання – удосконалювати виховне середовище, в якому живуть діти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання морального виховання в різних аспектах глибоко вивчали українські (Т. Алексеєнко, Є. Арнаутова, О. Барабаш, І. Бех, О. Вишневський, І. Гребенніков, О. Докукіна, О. Кононко, О. Косарева, В. Котило, С. Ладивір, Т. Маркова, Т. Науменко, В. Павленчик, В. Постовий, Т. Поніманська, Г. Пономарьова, М. Роганова, М. Стельмахович,

В. Сухомлинський, Г. Шевченко) та зарубіжні (А. Адлера, Т. Гордона, Р. Дрейкурса, Я. Хамяляйнен) дослідники.

Мета статті полягає у пошуку вирішення проблеми морального виховання дітей дошкільного віку в умовах співробітництва ДНЗ і сім'ї

Виклад основного матеріалу. В українських дослідженнях поняття «моральне виховання» в педагогічній науці є широкоживаним, але немає чіткої визначеності. На основі логіко-семантичного й лінгвістичного аналізу науковцями визначається близько ста моральних понять. Наприклад, благородство, старанність, смирення, делікатність, піклування, шанобливість, скромність, лагідність та інші. Саме ці базові якості особистості педагога мають сформувати у дітей дошкільного віку, спираючись на положення Базової програми розвитку дитини «Дитина» [2].

У нашому дослідженні моральне виховання розглядається як спеціально організована міжособистісна взаємодія педагога з вихованцями на основі норм і принципів гуманізму, що має на меті формування моральної вихованості, яка передбачає систему моральних знань, умінь, навичок, переконань, поглядів, норм. Це, на нашу думку, одна з найважливіших характеристик особистості, основу яких становлять домінуючі людські цінності. А завдання морального виховання визначаються нами як процес трансформації суспільно значущих норм, принципів, регулюючих взаємовідносини, загальнолюдські моральні цінності в індивідуальні якості й формування на цій основі відповідних моральних якостей.

Проблема морального розвитку або формування моральних якостей особистості дошкільників стояла перед педагогами завжди. Науковці у своїх працях доводили, що саме у дошкільному віці складаються основні моральні інстанції, зміцнюються основи особистості та формується ставлення до інших людей. Ці важливі компоненти працюють на досягнення головної мети виховання підростаючого покоління – формування гармонійно розвиненої особистості.

Разом з тим, методи такого виховання далеко не такі зрозумілі та являють собою серйозну педагогічну проблему. «Сутність морального виховання, – писав О. Вишневський, – полягає в тому, що людина утверджує в собі свою природну схильність до добра та готовність відстоювати його в собі та житті. Це виховання зорієнтоване на засвоєння людиною абсолютних вічних норм співжиття, які носять

універсальний, вселюдський характер і являють собою необхідний елемент людяності» [4, с 78-122].

Першим і найважливішим соціальним інститутом виховання моральних цінностей у дитині є сім'я. Однак, у сучасному світі спостерігається занепад «батьківської освіти» і тому родина потребує методичної, інтелектуальної та педагогічної підтримки з боку кваліфікованих фахівців – вихователів.

Аналізуючи педагогічні дослідження з питання взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї доцільно відмітити, що до 60-70-х років ХХ ст. основне значення приділялося питанням необхідного залучення батьків і громадськості до активної виховної діяльності, а дослідження 70-80-х років й дотепер відрізняються плідними пошуками педагогічно цілеспрямованої системи організації і методики спільної виховної діяльності дошкільного навчального закладу, школи, сім'ї, громадськості та науково обґрунтованих форм їхньої взаємодії у цілісному виховному процесі – в ДНЗ, школі, сім'ї. Сім'я, як і дошкільний навчальний заклад, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання, вона є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і трансляції культурних цінностей від покоління до покоління [1, с. 9]. Відомо, що сім'я функціонує на основі спільного побуту, економічного, морально-психологічного укладу, виховання дітей та взаємної відповідальності. Вона забезпечує соціалізацію людини, самореалізацію особистості, захист від проблем, сприяє формуванню особистості з усталеною поведінкою.

Важливим у сімейному вихованні є те, наскільки родина живе інтересами всього народу, інтересами держави, суспільства. Діти прислухаються до розмов батьків і стають свідками їхніх вчинків, радіють успіхам, співчувають невдачам. Науковцями доведено, що дієвим чинником морального виховання в сім'ї є спільна трудова діяльність батьків і дітей. З раннього дитинства їх слід залучати до сімейної праці, вони повинні мати конкретні трудові обов'язки, адекватні їх віковим можливостям. Така співпраця дітей з батьками має більш вагомий виховний вплив, ніж словесні повчання [8, с. 9]. У сім'ї дитина набуває вмінь і навичок в різних сферах суспільного життя, насамперед, навичок людського спілкування. Поступово в неї формується досвід сімейного життя, ставлення до родини. Сучасні сім'ї різноманітні й від того, в якій саме сім'ї живе дитина, залежить, яким змістом наповнюється процес формування її особистості. Сім'я не є

ізолюваним мікросередовищем, оскільки багатоканальні зв'язки з'єднують її з суспільством, а різноманітні зовнішні чинники впливають на її виховання. Важливе місце тут належить закладам освіти, педагогам, які завдяки фаховій освіті володіють необхідними психолого-педагогічними знаннями, професійними вміннями і навичками, що є важливою складовою в педагогічному трикутнику «дитина – батьки – вихователь». Йдеться про такий зміст педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу, який спрямований на роботу щодо:

- підвищення готовності батьків до виховання дітей, на усвідомлення ними важливості відповідального батьківства;
- надання всім дорослим членам родини певної психолого-педагогічної, фізіолого-гігієнічної, правової інформації;
- на формування у них відповідних знань, практичних умінь та навичок.

Цьому безпосередньо сприятиме педагогічна просвіта батьків та чітка її організація. Питання про співпрацю дошкільного закладу з родинами вихованців завжди було і залишається надзвичайно важливим для дошкільної педагогіки. Організація роботи з батьками в сучасному дошкільному освітньому закладі має здійснюватись за такими основними напрямками:

- вивчення сімей, їх виховного потенціалу;
- залучення батьків та усіх дорослих членів родини до навчально-виховного процесу як рівноправних учасників;
- інтеграція зусиль і гармонізація взаємин педагогічного колективу та батьківської громадськості в створенні сприятливих умов для ефективної роботи освітнього закладу;
- формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога батькам в їх психолого-педагогічній самоосвіті;
- корекція виховної діяльності родин із різним типом сімейного неблагополуччя тощо [7, с. 9].

Також варто наголосити на необхідності тісної взаємодії соціально-психологічної служби, дошкільного навчального закладу та кожного вихователя. Саме соціальний педагог і практичний психолог мають допомогти педагогам і батькам знайти вихід з конфліктної ситуації, що може скластися, і оволодіти навичками та прийомами міжособистісного спілкування дітей з однолітками, батьків з дітьми, вихователів з батьками тощо.

Основні форми організації роботи педагогів з батьками щодо морального виховання дошкільника в сучасному дошкільному навчальному закладі можна класифікувати наступним чином:

– індивідуальні: бесіди, вступне анкетування, консультації, попередній візит у дошкільний навчальний заклад, співбесіда, складання угоди щодо роботи ДНЗ, вивчення досвіду сімейного виховання через відвідування сім'ї та домівки дитини, телефонний зв'язок, анкетування, залучення батьків до життя дитячої групи та інші;

– групові: консультації, практикуми, клуб взаємодопомоги, школа молодих батьків, гуртки, збори, зустрічі з цікавими людьми, вечори запитань і відповідей, засідання батьківського комітету, опитування, презентація кращих ідей родинного виховання, клуб спілкування, клуб взаємодопомоги, родинний клуб, школа молодих батьків, створення групи батьківських порадників тощо [3, с. 8];

Досвід роботи доводить, що найпопулярнішою і найпродуктивнішою формою роботи педагогів з батьками і родиною є індивідуальна. Все це сприяє і мотивує інтерес батьків до виховного процесу в цілому і морального виховання дітей зокрема, поваги до особистості педагога та його праці, допомагає встановлювати позитивну атмосферу співробітництва. За цих обставин, батьки виступають не в ролі експертів чи спостерігачів роботи вихователів, а стають рівноправними партнерами і союзниками. Удосконалювати роботу з батьками – це означає, за необхідністю, вносити зміни, які збагачують зміст і форми роботи, покращують різні її показники та роблять цю роботу більш доцільною, сучасною, гнучкою. Процес удосконалення досить довготривалий та носить безперервний характер. Його можна і варто здійснювати у різних напрямках. Методологічною основою всеобучу має стати: народний педагогічний досвід та досягнення вітчизняної і зарубіжної наукової педагогіки з питань родинного виховання. А щоб педагогічний всеобуч був достатньо ефективним, під час його планування варто передбачити якісні відмінності та особливості різних груп і типів сімей, які до них відносяться, тобто чітко їх диференціювати.

Особливу увагу в роботі з батьками варто приділити вихованню у дошкільників позитивних почуттів, розкриттю всієї гами переживань дітей. Програма розвитку дитини «Дитина» звертає увагу педагогів на необхідність переконання батьків у тому, що саме різнобічний і гармонійний розвиток дошкільнят гарантуватиме їм легке входження у шкільне життя, готовність до нього. Щоб принципи взаємодії та

співробітництва виявилися такими, що реально діють, дошкільний навчальний заклад має відмовитись від монологу, від звички лише керувати батьками, натомість віддати перевагу діалогу, який би передбачав урахування досвіду, поглядів, думок з того чи іншого питання різних членів сімей. Звичні форми і засоби організації роботи дошкільної установи мають демократизуватись, наблизитись до батьків, надати їм право голосу. Тому показниками оптимальної, налагодженої співпраці дошкільного навчального закладу і сім'ї можна вважати:

– міру співучасті (реальної, дієвої) батьків у житті дошкільного закладу, дитячої групи;

– позитивний тон взаємин батьків з вихователем, довірливе ставлення до нього;

– бажання дітей відвідувати дошкільний навчальний заклад, свою групу.

Практика показує: жодні заходи не дадуть позитивних результатів, якщо до них не залучати батьків, якщо і проблеми, що потребують вирішення не розв'язуватимуться разом з ними – першими і найавторитетнішими вчителями. Коли між педагогами дошкільного навчального закладу та родиною немає протиріч, батьки розуміють, що співпраця з педагогом необхідна, що саме від оточуючих дитину дорослих залежить як проживе вона своє дитинство, чому і як навчиться та які враження залишаться на все життя.

Висновки. Отже, педагогічне середовище розвитку дитини залежить від тісної взаємодії ДНЗ і сім'ї, оскільки в сучасних умовах координація виховних дій сім'ї покладена на освітні установи і від того, як організована і реалізована в ній робота з батьками, значною мірою залежить успішність процесу навчання і виховання дітей. Важливою умовою успішного морального виховання дітей є залучення їх батьків та усіх дорослих членів сім'ї до співпраці з педагогічним колективом, до активної участі в житті навчального закладу, групи, в яких перебуває дитина.

Література

1. Алексєнко Т. Педагогічні проблеми молодшої сім'ї : навч. посібник / Т. Алексєнко. – К.: ІЗМН, 1997. – 175 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. – 3-тє вид., випр. – К.: Світич, 2009. – 430 с.
3. Бех І. Моральна педагогіка: правила майстерності / І. Бех // Дошкільне виховання, 2010. – № 3. – С. 2-8.

4. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції / О. Вишневський. – К.: Школяр, 1997. – С. 78-122.
5. Кондратенко Р. Метод проектів у роботі з батьками // Дошкільне виховання / Р. Кондратенко. – 2008. – № 5. – С. 11-13.
6. Ладивір С. Секрети батьківської педагогіки // Дошкільне виховання / С. Ладивір. – 2008. – № 6. – С. 3-6.
7. Полякова О. Робота з батьками в дошкільному закладі // Дошкільний навчальний заклад / О. Полякова. – 2007. – № 4. – С. 2-16.

ПРОБЛЕМЫ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В УСЛОВИЯХ СОТРУДНИЧЕСТВА ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ И СЕМЬИ

Е. Н. Василенко

В статье анализируется проблема нравственного воспитания детей дошкольного возраста и определяется роль дошкольного учебного заведения и семьи в этом процессе. Классифицируются основные формы организации работы воспитателей с родителями по нравственному воспитанию дошкольника. Определяются содержание и направления организации такой работы, характеризуются показатели оптимального, налаженного сотрудничества дошкольного учебного заведения и семьи.

Ключевые слова: нравственное воспитание, семья, дошкольник, дошкольное учебное заведение.

THE PROBLEM OF MORAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT AND THE FAMILY COOPERATION CONDITIONS

O. M. Vasylenko

The problem of moral education of preschool children is analyzed in this article. In addition, the role of preschool educational establishments and family in this process are determined. The main forms of teachers and parents work organization on moral education of preschool children are classified. The content and ways of the organization of such work are represented. The models of optimum and well-organized cooperation of preschool educational establishments and the family are characterized.

Keywords: Moral education, family, preschool child, preschool educational establishment.

Василенко Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: velenal981@yandex.ru

Vasylenko Olena Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Preschool Education of Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine). E-mail: velenal981@yandex.ru

УДК 378:37.011.3-051:80:[81:005.336.5]-043.83

ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ У ВІТЧИЗНЯНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

О. Л. Вернигора

У статті розглянуто зміст програм з фахових дисциплін: «Сучасна українська літературна мова», «Літературознавство», «Українознавство», «Етнолінгводидактична культура вчителя словесника», «Етнографія» у професійній підготовці вчителя-філолога з метою аналізу потенціалу для формування лінгвокраїнознавчої компетентності. Проаналізовано сутність поняття «лінгвокраїнознавство» та «лінгвокраїнознавча компетентність» на основі праць українських науковців.

Ключові слова: професійна підготовка, фахові дисципліни, майбутній вчитель-філолог, лінгвокраїнознавча компетентність, навчальні дисципліни, програми, вищі навчальні педагогічні заклади.

Наша держава, увійшовши до світового освітнього співтовариства, потребує змін з метою підвищення рівня якості філологічної освіти. В Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» зазначено, що одним із пріоритетних напрямів реформування освіти є досягнення якісного нового рівня у вивченні базових навчальних дисциплін, зокрема української мови, літератури та